

Сергій Г. Войтов (*Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, м. Київ, Україна*)

КЛАСИФІКАЦІЯ ТОВАРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: АСПЕКТ ВИЗНАЧЕННЯ І КОНТРОЛЮ

У статті розглянуто актуальну проблему теоретико-методологічної детермінації процесу класифікації товарів, що переміщуються в міжнародній торгівлі. В ході дослідження здійснено коротку історичну ретроспекцію становлення глобальної товарної номенклатури на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів і запропоновано практичні прийоми визначення коду товару для зовнішньоторговельного обігу та митних цілей. Особливу увагу приділено висвітленню механізму контролю правильності визначення коду товарів національною митною системою.

Ключові слова: класифікація товарів, Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), Гармонізована система опису і кодування товарів, митний тариф, контроль правильності класифікації товарів.

Рис. 1. Табл. 2. Літ. 17.

Сергей Г. Войтов (*Институт мировой экономики и международных отношений НАН Украины, г. Киев, Украина*)

КЛАССИФИКАЦИЯ ТОВАРОВ КАК ИНСТРУМЕНТ ТАМОЖЕННО-ТАРИФНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ: АСПЕКТ ОПРЕДЕЛЕНИЯ И КОНТРОЛЯ

В статье рассмотрена актуальная проблема теоретико-методологической детерминации процесса классификации товаров, перемещаемых в международной торговле. В ходе исследования дается краткая историческая ретроспекция становления глобальной товарной номенклатуры на основе Гармонизированной системы описания и кодирования товаров и предложены практические приемы определения кода товара для внешнеторгового оборота и таможенных целей. Особый акцент делается на освещении механизма контроля правильности определения кода товаров со стороны национальной таможенной системы.

Ключевые слова: классификация товаров, Украинская классификация товаров внешнеэкономической деятельности (УКТВЭД), Гармонизированная система описания и кодирования товаров, таможенный тариф, контроль правильности классификации товаров.

Sergiy G. Voytov (*Institute of World Economy and International Relations, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*)

COMMODITIES CLASIFICATION AS AN INSTRUMENT OF CUSTOMS-TARIFF REGULATION: THE ASPECT OF DEFINITION AND CONTROL

The article considers the actual problem of theoretical & methodological determination of the commodities' classification process in international trade. During the research a brief historical retrospective of the global commodity classification establishment is given on the basis of the Harmonized Description and Coding System. Practical techniques in determining the code of a commodity for international trade and customs purposes are offered. The article particularly emphasizes the mechanism of control over the accuracy of commodity code definition by the national customs system.

Keywords: commodity classification; Ukrainian Classification of Commodities for Foreign Economic Activity; Harmonized Commodity Description and Coding System; customs tariff; the control over accuracy of commodities classification.

Постановка проблеми. Безпосередній вплив на визначення конкретної ставки мита в процесі проведення заходів митно-тарифного регулювання має класифікація товарів. В умовах зростання товарного різноманіття на світових ринках оптимально диференційована товарна номенклатура є основою митного тарифу та визначає його регулюючий потенціал.

Разом з тим, у процесі входження національної економіки у світовий торговельно-економічний простір важливу роль для розкриття захисного потенціалу митно-тарифного регулювання відіграє й ефективне використання та провадження процедури контролю класифікації товарів з боку національної митної системи. Вказана процедура хоча й не нова у вітчизняній митній діяльності, проте недостатньо науково висвітлена й детермінована.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що питанням дослідження класифікації товарів як інструменту митно-тарифного регулювання займалися доволі вузьке коло науковців і практиків митної системи. Найбільш помітні праці – О.П. Гребельника [5], Н.П. Злепко [6], М. Лукса [8], А.В. Макаренка [7], О. Флоринського [17].

Метою дослідження є аналіз класифікації товарів загалом та практики здійснення контролю за правильністю класифікації товарів зокрема. Аналіз здійснено на основі максимально актуальної нормативно-правової бази, введеної разом з прийняттям нового Митного кодексу у 2012 р. [1].

Основні результати дослідження. Процес глобалізації як механізм саморозвитку світового господарства виявив свій вплив насамперед у розвитку міжнародної торгівлі. Потреби зростання міжнародної торгівлі ще від часів Великих географічних відкриттів (XVI ст.) зумовлювали систематизацію торговельного різноманіття, а за умов промислової революції були обумовлені необхідністю безперешкодної співставності торговельних потоків.

Перші рекомендації з приводу уніфікації товарних номенклатур різних країн з метою узагальнення статистики у сфері міжнародної торгівлі були зроблені в рамках Міжнародного статистичного конгресу 1853 р. у м. Брюсселі. Але лише у 1913 р. за ініціативою Економічної ради Ліги Націй було створено першу товарну номенклатуру. Недостатня деталізація вказаної номенклатури призвела до її перегляду та створення у 1938 р. нової, що отримала назву Мінімального переліку товарів для статистики світової торгівлі.

До 90-х років XX ст. найбільшого розповсюдження в системі митного регулювання міжнародних торговельних відносин набули Єдина товарна номенклатура зовнішньої торгівлі країн-членів РЕВ, Стандартна міжнародна торговельна класифікація ООН та номенклатура Ради митного співробітництва, або брюссельська митна номенклатура, яка стала основою для побудови Комбінованої номенклатури Європейської економічної співдружності (1988 р.) і Гармонізованої системи опису і кодування товарів (ГС).

Розробка ГС почалася в 1970 р. і тривала більше 10 років. Тривалий термін створення був визначений багатогранністю поставлених у межах створюваного документа завдань. Нова номенклатура водночас повинна була бути придатною як для митних, так і для статистичних цілей, максимально деталізованою та співставною в рамках міжнародних торговельних відносин [5, 444–449].

У червні 1983 р. було завершено створення ГС. У національну систему зовнішньоекономічної діяльності ГС вводиться Указом Президента від 17.05.2002 №466/2002 «Про приєднання до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів» [2]. Станом на кінець 2008 р. 134 країни були Договірними Сторонами Конвенції та 62 країни використовували Гармонізовану систему в національних тарифах, не будучи договірними сторонами. На даний час ГС застосовують у 198 країнах світу [9].

Країни, що ввели норми ГС в національні законодавства, не беруть на себе жодних зобов'язань щодо ставок мита, але зобов'язуються не змінювати класифікацію та код товарів на рівні перших 6 знаків [4].

Загалом, товарна номенклатура, яка застосовується переважно при митно-тарифному регулюванні, має досить універсальний характер і використовується не лише для стягнення мита, а й у випадках:

- ведення статистики зовнішньої торгівлі;
- визначення кола товарів, на які поширюються певні обмеження чи субсидії;
- визначення номенклатури підакцизних товарів чи товарів, до яких надаються пільги в оподаткуванні ПДВ;
- визначення правил походження чи публікації пропозицій державних закупівель [8, 56].

Для уникнення випадків неправильної класифікації товару в зовнішньоекономічних операціях як ГС, так і УКТЗЕД складається з 3 взаємно застосовних функціональних компонентів:

- текстового опису угруповань та їх цифрового позначення (коду) – безпосередньої номенклатури товарів;
- приміток до розділів і груп товарної номенклатури;
- основних правил інтерпретації класифікації товарів.

Текстовому опису УКТЗЕД відповідає 6 рівнів деталізації: розділи, групи, позиції, підпозиції, категорії, підкатегорії (табл. 1). Вказана деталізація заснована на конкретних характеристиках товарів, суттєвих для зовнішньоторговельних відносин, і спрямована від загального до конкретного.

Об'єктом класифікації в УКТЗЕД є вся множина товарів, що переміщуються в міжнародній торгівлі, а формування товарних груп відбувається за таким принципом: від сировини та напівфабрикатів до готових виробів. Формування товарних позицій і підпозицій часто відбувається за власною послідовністю ознак [17, 72].

Згідно з взятими Україною в рамках Конвенції про ГС зобов'язаннями, на рівні 6 знаків товарного коду УКТЗЕД повністю відповідає ГС, на рівні 8 знаків – Комбінованій номенклатурі Європейського Союзу. 2 останні цифри коду введені для визначення національних особливостей класифікації товарів.

Інколи виникають випадки, коли однозначна класифікація товарів згідно з текстовим описом неможлива. У ситуації, коли товар призначений для виконання кількох функцій або виготовлений з декількох матеріалів і його можна віднести одночасно до кількох товарних підпозицій, для визначення товарного коду згідно з УКТЗЕД повинні бути застосовані примітки до розділів і груп та основні правила інтерпретації.

Таблиця 1. Текстовий опис та структура цифрового коду УКТЗЕД
(на прикладі класифікації товарної підкатегорії 1202 10 10 10),
авторська інтерпретація

Цифровий код	Текстовий опис	Рівень деталізації	Рівень міжнародної уніфікованості
II.	Продукти рослинного походження	Розділ. У коді не відображається	Відповідає ГС
12	Насіння і плоди олійних рослин; інше насіння; плоди і зерна; технічні або лікарські рослини; солома і фураж	Група	Відповідає ГС
1202	Арахіс, несмажений або неприготовлений іншим способом, лущений або нелущений, подрібнений або неподрібнений	Товарна позиція	Відповідає ГС
1202 10	- нелущений	Товарна підпозиція	Відповідає ГС
1202 10 10	- - для сівби	Товарна категорія	Відповідає ГС та ТНСС
1202 10 10 10	- - - в упаковках масою 25 кг і більше	Товарна підкатегорія	Відповідає ГС (6 знаків) та НСС (8 знаків)

Примітки до розділів і груп товарної номенклатури регулюють спірні ситуації не тільки між матеріалом і функціями, а також і випадки різного ступеня обробки товарів. Примітки виключають конкретні товари з конкретних розділів і надають визначення термінів.

У випадку, коли вказаних в УКТЗЕД приміток для однозначного позиціонування товару недостатньо, застосовуються Основні правила інтерпретації класифікації товарів. Згідно з певними послідовностями, вказаними у правилах, товари однозначно відносяться до певного товарного коду [7, 19–49].

На сьогоднішній день УКТЗЕД налічує 10 721 товарних підкатегорій. Така структура класифікатора основним чином відповідає нормам протекціоністського спрямування національного митного тарифу як інструмента регулювання. Для прикладу, кількість товарних підкатегорій у митному тарифі ЄС – 10754, США – 10085, Японії – 8964, Малайзії – 9767, КНР – 6509 [6, 67].

Наведене вище свідчить про вагомий потенціал ефективної диференціації товарної номенклатури товарів у рамках митно-тарифних відносин. Правильно визначений код товару – основа регулятивного потенціалу будь-якої номенклатури товарів, що переміщуються в рамках ЗЕД, адже це є чинником встановлення об'єктивної ставки мита, ПДВ та акцизу, отримання точних техніко-економічних даних і міжнародної торгової статистики. Підтвердження коду товару здійснюється шляхом контролю за класифікацією товарів митними органами.

Контрольні процедури в частині відповідності коду товарів (рис. 1) здійснюються митницею за нормативно визначеним алгоритмом. У випадку недостовірності декларування коду товару оформлюються відповідним документом – рішенням про визначення коду товару.

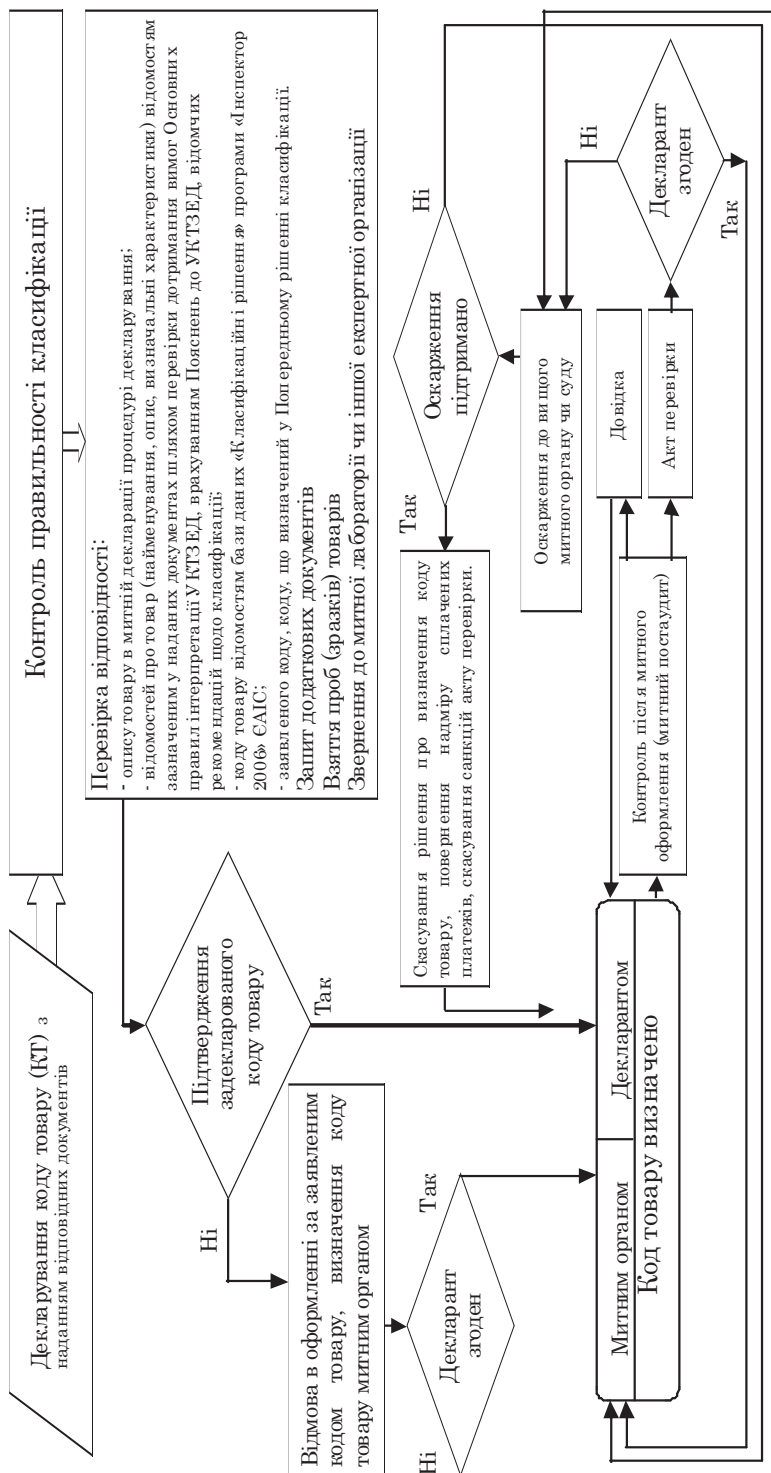

Рис. 1. Порядок здійснення контролю за правильністю класифікації товарів митними органами України, складено за [1; 3]

Основою контролю класифікації є якісно-складова і структурно-функціональна характеристики товарів, що переміщуються через митний кордон України. Як наслідок, головним аспектом діяльності в контролі відповідності коду товарів виступає сутнісне емпіричне знання про конкретний товар, що вимагає значного професійного досвіду в частині товарознавчої експертизи.

Оцінюючи величину митних надходжень від проведення контролю класифікації (табл. 2), очевидним є той факт, що фіскальна складова процесу мінімальна. В той же час варто вказати на превентивну складову контролю класифікації та регулятивну складову кодування товарів, що переміщуються в зовнішньоторговельних операціях загалом, адже головним наслідком правильно визначеного коду товару в системі митно-тарифного регулювання є передусім об'єктивно встановлена ставка всіх податків на зовнішню торгівлю.

Таблиця 2. Статистика надходжень від здійснення контролю правильності класифікації товарів у 2006–2012 рр.*

Показник \ Рік	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Надходження від здійснення контролю правильності класифікації товарів, млн. грн.	106,3	108,0	153,4	92,4	107,6	167,4	282,6
Величина надходжень від здійснення контролю правильності класифікації товарів у загальному обсязі митних платежів, %	0,26	0,20	0,16	0,11	0,13	0,15	0,23

* складено за даними [10–16].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, в умовах інтеграції до світового торговельно-економічного простору зростає товарне різноманіття національного ринку та суттєвого ускладнюється його товарний асортимент. Як наслідок, складова контролю класифікації повинна не лише не згортатися, а навпаки, бути максимально застосовною. Проте її застосування повинно відбуватися якісно, з виробленням нових інноваційних підходів до проведення товарознавчої експертизи, що надало б можливість зробити об'єктивний компетентний висновок протягом митного оформлення або хоча б у прийнятно короткі для зовнішньоекономічних операцій строки. В сучасних умовах обмеженого фінансування та ізольованості митної системи впровадження зазначених інструментів сприятиме вдосконаленню митної діяльності, приведенню її до відповідних стандартів, прийнятих розвинутими країнами.

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 №4495-VI // zakon1.rada.gov.ua.
2. Про приєднання до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів: Указ Президента України від 17.05.2002 №466/2002 // zakon1.rada.gov.ua.
3. Про затвердження Порядку роботи відділу митних платежів, підрозділу митного оформлення митного органу та митного поста при вирішенні питань класифікації товарів, що переміщуються через митний кордон України: Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 №650 // zakon1.rada.gov.ua.
4. Международная конвенция о Гармонизированной системе описания и кодирования товаров от 14.06.1983 // zakon1.rada.gov.ua.
5. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.

6. *Зленко Н.П.* Мито як фіскальний ресурс державного бюджету та інструмент фінансової політики: Дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Тернопільська академія народного господарства. – Тернопіль, 2005. – 251 с.
7. Класифікація товарів – інструмент регулювання зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посібник / За заг. ред. А.В. Макаренка. – Хмельницький: ІНТРАДА, 2009. – 240 с.
8. *Лукс М.* Посібник з митного права Європейського співтовариства. – Брюссель, 2002. – 479 с.
9. *Писарчук Ю.М., Кравчук В.М.* Товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності, як інструмент міжнародної торгівлі // Центральне митне управління лабораторних досліджень та експертної роботи, 24 лютого 2009 // arc.customs.gov.ua.
10. Підсумки роботи митних органів України у 2006 році: Інформаційний збірник. – К.: ДМСУ, 2007. – 96 с.
11. Підсумки роботи митних органів України у 2007 році: Інформаційний збірник. – К.: ДМСУ, 2008. – 87 с.
12. Підсумки роботи митних органів України у 2008 році: Інформаційний збірник. – К.: ДМСУ, 2009. – 76 с.
13. Підсумки роботи митних органів України у 2009 році: Інформаційний збірник. – К.: ДМСУ, 2010. – 72 с.
14. Підсумки роботи митних органів України у 2010 році: Інформаційний збірник. – К.: ДМСУ, 2011. – 64 с.
15. Підсумки роботи митних органів України у 2011 році: Інформаційний збірник. – К.: ДМСУ, 2012. – 36 с.
16. Підсумки роботи митних органів України у 2012 році: Інформаційний збірник. – К.: МДЗУ, 2013. – 40 с.
17. *Флоринський О.* Правильна класифікація товару як один з основних інструментів реалізації митно-тарифного регулювання // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – №4. – С. 69–73.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2013.